

Г. А. Мединськааспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики
Національної академії державного управління
при Президентіві України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ

У статті досліджується зарубіжний досвід забезпечення розвитку гуманітарної сфери. Запропоновано впровадження зарубіжних практик реалізації гуманітарної політики для України. Так, в соціальному захисті є доцільним впровадження досвіду Республіки Польщі; в освіті і науці – Федеративної Республіки Німеччини; у культурні – Республіки Ірландії; в охороні здоров'я – Французької Республіки; в молодіжних рухах – Чеської Республіки; в комунікації та інформації – Турецької Республіки.

Ключові слова: державне управління, гуманітарна сфера, розвиток гуманітарної сфери, гуманізм, громадянське суспільство, освіта, наука, культура, соціальний захист, молодіжний рух, комунікація.

Постановка проблеми. За останні кілька десятиліть у багатьох країнах світу проведені великомасштабні реформи, спрямовані на підвищення ефективності державного управління розвитку гуманітарної сфери. На формування гуманітарної політики будь-якої країни впливають глобалізація, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, закріплення пріоритетів сталого розвитку та інші властивості, орієнтовані на максимальне розкриття творчо-продуктивного потенціалу та самореалізацію кожної особистості відповідно до її духовних і матеріальних потреб та інтересів. На сучасному етапі розвитку основними завданнями країн, світових організацій та громадської спільноти є забезпечення того, щоб глобалізація стала позитивним чинником для всіх народів світу. Оскільки вона надає широкі можливості, її благами користуються дуже нерівномірно та нерівномірно розподіляються її видатки [8]. Саме тому особливий інтерес представляють процеси формування законодавчого забезпечення розвитку гуманітарної сфери на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні підвалини формування та здійснення гуманітарної політики в Україні, стан функціонування й розвитку гуманітарної сфери досліджують такі вчені: В. Бех, С. Вдовенко, Б. Данилишин, В. Дзоз, С. Здіорук, С. Зубченко, В. Карлова, В. Кізіма, С. Кіндзерський, С. Овчаренко, П. Петровський, Ю. Рубан, П. Ситник, В. Скуратівський, В. Трощинський, І. Черничко, С. Чукут та ін. В.Г. Бульба та О.В. Степанко

вивчали сучасний стан розвитку гуманітарної сфери країн перехідного періоду [8], М. Іваніцька – гуманітарний розвиток та реалізацію гуманітарної політики в зарубіжних країнах [9], В. Омельчук – засади та механізми державної політики арабських країн у гуманітарній сфері як передумову єдності їхнього внутрішнього простору [10]. Проте залишаються недостатньо розкритими питання зарубіжного досвіду законодавчого забезпечення розвитку гуманітарної сфери та виділення його пріоритетів для української держави.

Мета дослідження: визначити напрями впровадження зарубіжного досвіду законодавчого забезпечення розвитку гуманітарної сфери в Україні.

Виклад основного матеріалу. На початку 90-х років минулого століття стан гуманітарної сфери Польщі був подібний до нинішнього в Україні. Але ефективно державне управління розвитком гуманітарної сфери сприяло виведенню цієї держави на високий економічний рівень та забезпеченню суспільної стабільності. Ефективно державне управління гуманітарної сфери неможливе без бачення стратегічних цілей гуманітарної політики. Тому урядом Польщі розроблено Стратегію розвитку соціального капіталу 2020 (далі – СРСК). Ця стратегія ґрунтується на твердженні, що соціальний капітал є важливим фактором у розвитку країни, який потребує посилення [6]. Тому заходи, що приймаються, повинні сприяти підвищенню взаємної довіри між поляками і зміцненню довіри

до установ та органів державної влади. СРСК містить чотири ключові пріоритети [6]:

- 1) формування відношення до співпраці, творчості та комунікації;
- 2) покращення механізмів участі громадськості та їх впливу на суспільне життя;
- 3) покращення процесів соціального спілкування та обміну знаннями;
- 4) розвиток та ефективне використання культурного і творчого потенціалу. Кожен із цих пріоритетів відповідає проблемам, які вказують на суть процесів і явищ, що є основою для SWOT-аналізу соціального капіталу в Польщі.

СРСК взаємодоповнює інші інтегровані стратегії, насамперед Стратегію розвитку людського капіталу 2020 (далі – СРЛК) [5]. Даний стратегічний документ є відправною точкою для розширення та підвищення якості людського капіталу в країні шляхом застосування відповідних, часто інноваційних рішень, що відповідають потребам громадян на кожному етапі їхнього життя. На основі аналізу соціально-економічної ситуації в СРЛК було виділено п'ять стратегічних пріоритетів розвитку людського капіталу в Польщі [5]:

- 1) збільшення чисельності зайнятого населення;
- 2) подовження періоду професійної діяльності та покращення функціонування людей похилого віку;
- 3) поліпшення соціального становища населення та соціальної ізоляції осіб із групи ризику;
- 4) покращення здоров'я населення та підвищення ефективності управління системою охорони здоров'я;
- 5) підвищення рівня компетентності та кваліфікації громадян.

У подальшому їх було визначено головними цілями СРЛК. Таким чином, СРСК і СРЛК, змістовно висвітлюючи такі складові частини гуманітарної сфери, як освіта, культура, соціальний захист, охорона здоров'я, комунікація та інформація, визначають пріоритетні напрями їх розвитку.

Цікавою з погляду інноваційності є Стратегія інтернаціоналізації освіти, науки і досліджень Федеративної Республіки Німеччини (далі – СІОНД) [7]. Ця стратегія спрямована на реагування на глобальні виклики (зміна клімату, стійке енергопостачання, продовольча безпека та міграція), не тільки у Німеччині, але і поза її межами. Вирішення цих питань можливе лише через транскордонне співробітництво у галузях освіти,

науки та досліджень. Метою СІОНД є посилення ролі Німеччини у глобальному суспільстві, заснованому на знаннях [7]. Пріоритети та завдання стратегічного документу включають посилення глобалізації, оцифрування подальшого розвитку європейського дослідницького простору та виникнення нових глобальних інноваційних центрів за межами наукових осередків. Дана стратегія містить п'ять основних пріоритетів [7]:

- 1) зміцнення передового досвіду через всесвітню співпрацю;
- 2) розвиток інноваційних сил Німеччини на міжнародній арені;
- 3) інтернаціоналізація професійного навчання та кваліфікації;
- 4) співпраця із розвинутими державами та країнами, що розвиваються, з метою формування глобального суспільства, заснованого на знаннях;

5) подолання спільних глобальних проблем.

Отже, з огляду на глобальні процеси, СІОНД, окреслюючи пріоритети розвитку освітньої і наукової складової частин гуманітарної сфери, наголошує на необхідності всесвітньої співпраці та впровадженні світових надбань.

Стосовно культурної складової частини гуманітарної сфери, варто відзначити Стратегію культури Республіки Ірландії 2017–2020 (далі – СК) [1]. Цей документ визначає загальну місію, стратегію та пріоритети культури Ірландії. СК визначає такі пріоритети [1]:

1) забезпечення підтримки ірландських митців та культурних організацій у всій їх різноманітності з метою презентації їх робіт на міжнародному рівні;

2) сприяння розвитку різних міжнародних ринків для ірландського мистецтва;

3) заохочування ірландських художників до співпраці із глобальними партнерами та підтримування презентації їх спільних робіт;

4) відігравати роль у реалізації Програми креативної Ірландії, яка визнає, що культура є невід'ємною частиною міжнародного просування уряду;

5) сприяння взаємовідносинам із Радою мистецтв, із метою розвитку глобальної оцінки ірландського мистецтва, та із Радою ірландського кіно для підтримки світової оцінки ірландського кінематографу;

6) налагодження взаємовідносин із відповідними урядовими департаментами і державними установами з метою взаємної корисності та уніфікації глобальної репутації Ірландії.

Таким чином, СК визначає пріоритети розвитку культурної складової частини гуманітарної сфери, які спрямовані на промоцію культури на міжнародній арені як засобу встановлення відносин із державами і народами.

Коли здоров'я розглядається як глобальне суспільне благо, це вимагає узгодженої мобілізації всіх суб'єктів міжнародного співробітництва. Французька Республіка знаходиться в самому центрі цієї мобілізації, зокрема, на основі її істотних фінансових зобов'язань. Тому система охорони здоров'я цієї держави часто розглядається як приклад для наслідування, і її досвід визнається та цінується партнерами на міжнародній арені. Стратегія міжнародної співпраці в галузі охорони здоров'я Французької Республіки (далі – СМСГОЗ) [3] має на меті активізувати зусилля, спрямовані на боротьбу з виникненням і розповсюдженням інфекційних та неінфекційних захворювань, що призведе до забезпечення балансу системи охорони здоров'я країни, і підкреслює необхідність проведення міжгалузевих профілактичних заходів для вирішення спільних факторів ризику та соціальних і екологічних детермінантів. СМСГОЗ сприяє зміцненню найбільш вразливих факторів впливу на охорону здоров'я [3], зокрема, у франкомовних країнах Африки (шляхом сталого фінансування охорони здоров'я в дусі солідарності, підготовки компетентних, мотивованих кадрів і розробки надійних медичних інформаційних систем). Стратегічний документ містить завдання, спрямовані на співпрацю між науковими установами та університетами всіх країн, але особливо тих, де попит на партнерство в галузі охорони здоров'я є сильним. СМСГОЗ окреслює такі пріоритети [3]:

1) посилення системи охорони здоров'я (доступ до лікування, фінансування охорони здоров'я та людські ресурси);

2) жіноче та дитяче здоров'я (сексуальні права та доступ до планування сім'ї, боротьба з голодом);

3) боротьба з інфекційними хворобами (ВІЛ/СНІД, малярія, туберкульоз, бездоглядні тропічні хвороби; боротьба з хронічними хворобами і такими, що загострюються, та із зоонозами);

4) боротьба з неінфекційними захворюваннями (серцево-судинні захворювання, рак, діабет та хронічні респіраторні захворювання).

Отже, СМСГОЗ визначає пріоритети розвитку охорони здоров'я у боротьбі з виникненням і розповсюдженням інфекційних та неінфекційних захворювань.

Досліджуючи молодіжні стратегії на міжнародній арені, доречно виділити Національну стратегію молоді Чеської Республіки на 2014–2020 роки (далі – НСМ) [4]. Її метою є сприяння підвищенню якості життя молоді, зокрема шляхом розвитку кожної особистості з метою адекватного реагування на ситуацію, що постійно змінюється, реалізації її творчого та інноваційного потенціалу на практиці та активізації участі у громаді. Пріоритетами НСМ є:

1) забезпечення рівних можливостей;

2) впровадження міжвідомчого та міжгалузевого підходів;

3) підтримання неформальної освіти;

4) залучення молоді до процесу прийняття рішень;

5) сприяння солідарності між поколіннями.

Згідно з визначеними пріоритетами, ця стратегія окреслює такі цілі [4]:

1) сприяння рівному доступу дітей та молоді до прав;

2) сприяння рівному доступу дітей та молоді до інформації;

3) створення сприятливих та стійких умов для участі дітей та молоді у вільній та неформальній освіті;

4) розширення та розроблення привабливої пропозиції дозвілля і мотивації дітей та молоді з їх активним залученням;

5) підтримання зростання транскордонної мобільності молоді;

6) покращення умов працевлаштування молоді;

7) сприяння всебічному і гармонійному розвитку дітей та молоді з акцентом на їх фізичному і психічному здоров'ї та моральній відповідальності;

8) сприяння активному залученню дітей та молоді до процесів прийняття рішень і впливу на соціальне та демократичне життя;

9) створення сприятливих умов для волонтерства для молоді, включаючи оцінку та підтвердження добровільної участі;

10) сприяння включенню дітей та молоді з обмеженими можливостями;

11) мотивування дітей та молоді до життя, заснованого на принципах сталого розвитку та розвитку їх екологічної грамотності;

12) заохочування до розвитку компетенцій у дітей та молоді для безпечного і творчого використання засобів масової інформації;

13) запропонування дітям і молоді різноманітних напрямів культури, мистецтва та традицій.

Таким чином, НСМ, окреслюючи пріоритети розвитку молодіжних рухів, відображає потреби молоді, особливо у сферах освіти та мобільності, її зайнятості та підприємництва, культури і творчості, здоров'я та здорового способу життя, молоді з обмеженими можливостями та волонтерства. НСМ також стосується проблем навколишнього середовища та глобального розвитку, включаючи доступ молодих людей до прав та інформації.

Вивчаючи комунікативну та інформаційну складову частини гуманітарної сфери на міжнародній арені, слід акцентувати увагу на Стратегії та плані дій інформаційного суспільства 2015–2018 Турецької Республіки (далі – СПДІС) [2]. СПДІС зосереджена на таких пріоритетах [2]:

1) Соціальна трансформація: збільшення економічних та соціальних вигод завдяки ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) громадянами в їх повсякденному та професійному житті.

2) Прийняття ІКТ підприємствами: малі та середні підприємства заохочуватимуться до участі в електронній комерції шляхом підвищення комп'ютерного забезпечення; розширення доступу до мережі Інтернет; задоволення потреб галузей та регіонів, які потребують ІКТ та мають стратегічне значення.

3) Трансформація послуг, орієнтованих на громадян: переведення на електронні канали громадських послуг; трансформація бізнес-процесів відповідно до потреб користувачів із метою забезпечення ефективності надання послуг.

4) Модернізація в державному управлінні: створення ефективної моделі електронного врядування з організаційними та технологічними структурами відповідно до конкретних умов країни; перевагою визначається ефективність та задоволення громадян.

5) Світовий конкурентний ІТ-сектор: зосередження на розширенні на зовнішніх ринках, із розвитком компетенції галузі через партнерські зв'язки між державним та приватним сектором та проектні послуги у сфері ІТ-послуг та вертикальних рішень із найвищими конкурентними перевагами в пакетному програмному забезпеченні.

6) Конкурентоспроможна, широкомасштабна та доступна телекомунікаційна інфраструктура і послуги: створення ефективної конкуренції в різних галузях із метою розвитку та забезпечення широкого використання телекомуні-

каційної інфраструктури та послуг; створення сприятливого середовища для створення телекомунікаційних інфраструктур на основі нових технологій для забезпечення швидких, безпечних, безперервних та якісних послуг за доступними цінами.

7) Удосконалення науково-дослідної і дослідно-конструкторської роботи та інновацій: у зв'язку з високою доданою вартістю інноваційного сектору та зростаючим попитом на світових ринках, надавання переваги науково-дослідницькій діяльності в секторі ІКТ та підтримування нових технологій із ринковим потенціалом. Крім того, використання ІКТ у роботі та підвищенні продуктивності науково-дослідної та інноваційної діяльності.

Отже, СМСГОЗ, визначаючи пріоритети розвитку комунікативної та інформаційної складової частин гуманітарної сфери, акцентує увагу на широкомасштабному впровадженні та використанні ІКТ.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, для України має сенс часткове впровадження зарубіжних практик реалізації гуманітарної політики. Так, у соціальному захисті є доцільним впровадження досвіду Республіки Польщі щодо подовження періоду професійної діяльності та покращення функціонування людей похилого віку; в освіті і науці – Федеративної Республіки Німеччини щодо посилення глобалізації, оцифрування, подальшого розвитку європейського дослідницького простору та виникнення нових глобальних інноваційних центрів за межами наукових осередків; у культурі – Республіки Ірландії щодо формування культури як невід'ємної частини міжнародного просування уряду; в охороні здоров'я – Французької Республіки щодо забезпечення балансу системи охорони здоров'я країни, проведення міжгалузевих профілактичних заходів для вирішення спільних факторів ризику та соціальних і екологічних детермінантів; у молодіжних рухах – Чеської Республіки щодо підтримування неформальної освіти (включаючи освіту на основі відпочинку) та залучення молоді до процесу прийняття рішень; у комунікації та інформації – Турецької Республіки щодо вироблення сприятливого середовища для створення телекомунікаційних інфраструктур на основі нових технологій для забезпечення швидких, безпечних, безперервних та якісних послуг за доступними цінами.

Список використаної літератури:

1. Culture Ireland Strategy 2017–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cultureireland.ie/downloads-public/Culture_Ireland_Strategy_2017-2020_1.pdf.
2. Information Society Strategy and Action Plan 2015–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bilgitoplumu.gov.tr/en/wpcontent/uploads/2016/03/Information_Society_Strategy_and_Action_Plan_2015-2018.pdf.
3. La stratégie de la France pour la coopération internationale dans le domaine de la santé [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.initiative5pour100.fr/wpcontent/uploads/2013/11/France%E2%80%99s-strategy-on-health.pdf>.
4. National Youth Strategy for years 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.msmt.cz/areas-of-work/sport-and-youth/youthstrategy-2014-2020?lang=2>.
5. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 z dnia 14 maja 2012 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eswietokrzyskie.pl/strategia_wojewodztwa/index.php/component/edocman/?task=document.download&id=162.
6. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 z dnia 26 marca 2013 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf.
7. Strategy of the Internationalisation of Education, Science and Research of the Federal Government [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.bmbf.de/pub/Internationalization_Strategy.pdf.
8. Бульба В.Г. Сучасний стан розвитку гуманітарної сфери країн перехідного періоду / В.Г. Бульба, О.В. Степанко // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 3(11). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/1/02.pdf>.
9. Іваніцька М. Гуманітарний розвиток і гуманітарна політика держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kds.org.ua/blog/ivanitska-mm-tvorcha-robota-gumanitarnij-rozvitok-igumanitarna-politika-derzhavi>.
10. Омельчук В. Формування єдності гуманітарного простору арабськими державами / В. Омельчук // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. – 2010. – Вип. 4. – С. 446–461. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2010_4_33.

Мединская Г. А. Зарубежный опыт законодательного обеспечения развития гуманитарной сферы

В статье исследуется зарубежный опыт обеспечения развития гуманитарной сферы. Предложено внедрение зарубежных практик реализации гуманитарной политики для Украины. Так, в социальной защите целесообразно внедрение опыта Республики Польша; в образовании и науке – Федеративной Республики Германии; в культуре – Республики Ирландии; в здравоохранении – Французской Республики; в молодежных движениях – Чешской Республики; в коммуникации и информации – Турецкой Республики.

Ключевые слова: государственное управление, гуманитарная сфера, развитие гуманитарной сферы, гуманизм, гражданское общество, образование, наука, культура, социальная защита, молодежное движение, коммуникация.

Medynska G. A. Foreign Experience of Legislative Providing with Development of Humanistic Sphere

The article examines the foreign experience of ensuring the development of the humanitarian sphere. The introduction of foreign practices for the implementation of foreign practice realization of humanistic politics for Ukraine. In social protection it is reasonable to establish the experience of Poland; in education and science – the experience of German Federative Republic; in the culture – the experience of Republic of Ireland; in health protection – the experience of French Republic; in some youth movements – the experience of the Czech Republic; in communication and information – the experience of the Turkish Republic.

Key words: public administration, humanitarian sphere, development of the humanitarian sphere, humanism, civil society, education, science, culture, social protection, youth movement, communication.